քննել. արդեօք այսպիսի անշարժեայ գիւղերում ճնշելու հարկաւ է մի ուսուցչի դասերը միայն յանձնել, չէ՞ որ կին և նոր ուսուցիչը անպատրաստ կը մնան հաղորդակցութեան ժամանակ իրանց աշակերտներով առնչով կամ առաւօտները և կամ գիշերները լաւ չեն պարապել. իսկ այս նազանեալների չնայելն աշակերտները կը գրկեն, արագիվեան այն նոր նշանակելոյ ուսուցիչները՝ ալպաշխ մի կարճ միջոցում—մինչև հաղորդակցութիւնը նորից թէ կարողանան միայն աշակերտների հետ ծանօթանալ, որ միայն թէ նրանք կարողանան մի որ և է յառաջադիմութիւն ցոյց տալ։

Ուրեմն մերայինոց առաջնակարգ խորհրդութիւնները աչքի առաջ ունենալով՝ հրաւիրում ենք մեր պատուելի թեմական տեսչի ուշադրութիւնը, որ այսպիսի գիւղերում չլինելով, համապատասխանութիւն ու խոհեմականութիւն գործէ, որ խաղաղեն և զուր չը զարկեն մեր ուսուցիչներին մի քանի չանաւոր տեղից կասկածականութեանցը։

Իսկ մեր հայրենակից ախոյեանցի ծայրայ այսպիսի հասնենք, որ եթէ մենք կամենում ենք մեր ուսումնարանները բարեկարգ—արդիւնաւոր և բարոր գրութեան մէջ տեսնել, որ նրանք համապատասխան լինեն մեր ներկայ պահանջներին ու հարկերին, պէտք է աշխատենք հնարաւոր մի այդպիսի անպարտաճանաչ, զանցառ և անխղճութեան պաշտօնին անշարժ և անբնական անձին և նրա տեղ հրաւիրել մի այլ աւելի գործունեայ և այդ բարձր պաշտօնին համապատասխանող անձն, որ կարողանայ վերակենդանել մեր մեռած և կորուսա ուսումնարանները։

Ցեղայս ազգային դպրոցների մէջ ծառայող ուսուցիչների դրութիւնը շատ անմխիթարելի է. Նրանք Ձանձրացած իսկը պաշտօնեաների պէս միայն յուսով են անցկացում, ասենք չը կայ. Մարդ աւելորդ արդէն վերջանում է, իսկ տեղացս ուսուցիչները գետ անցեալ փետրվար ամսւայ ռոճիկն էլ չեն ստացել. Զարմանալին այն է, որ ոչ թեմական վերատեսուչն է աշխատում վերջ տալու այսպիսի անկարգութիւններին և ոչ հոգաբարձութիւնը ուսումնարանների փակչութեան հետ։

Լսում ենք որ նոյն տեղ խորհրդ աշխատում է անցեալ տարուանից մնացած պարտքերը ծախել, ուսուցիչների ռոճիկները չտալով հաւաքանելու համար, իսկ հոգևորական գիւղերում պէտք է պարտքերը յանձնէ ուսուցչաց խմբին, իրանց ռոճիկների փոխանակ։

Աշքարան Աղավնենայը իրեն քաղաքի բնակութեամբ արդէն Ախալցխայի պաշտօնում յատկերն է գրաւել ու նրանց համակրութիւնը վայելելով՝ բոլորովին մոռացել է Ախալքալաքի հոգաբարձուն Ախալցխայեցին.

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բժիշկ Բադալեանը խնդրում է մեզ յայտնել որ այսօր, ապրիլի 1-ին նա հրատարակել է ԹԻՖԼԻՍԻ կրտնական մի դասախօսութիւն ռուսերէն լեզուով «О значеніи водолеченія.» Դասախօսութեան գինը 8 ժամն է. Տեսակները 2 ր. 1 ր. 50 և 75 կ. հարկի է տաւաոյ կրտնակի չքէ չոյրի մասն, Հանրգայի պալիքեանում և Բայերակի մազաղլեանում. Դասախօսութեան արդիւնքը նշանակված է յօգուտ այն ֆոնդի որ կազմում է կովկասեան կայսերական բժշկական ընկերութիւնը աղքատ հիւանդաց բժշկական բարեգործութեան բաշխելիք հաստատելու համար։

—

ՍՈՒԽՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Բաց Սուխումի հայ համայնութիւնից, որ պատգամաւորութիւն էր ուղարկել Ս. Պետերբուրգ և մի արծաթեայ պսակ տարել Նորընծայեալ Թագաւորի գագաղի վրա դնելու համար, մի մեծ արծաթեայ պսակ էլ ուղարկեցաւ Լազարեան Ճեմարանի հոգեւ. Պսակը տարաւ Ճեմարանի տեսուչ պ. Քանանեանց, իր հետ առնելով երկու ուսանող Լազարեան ընկերից. Ցնծացողները ասում են, որ թէև փոքր էր Ճեմարանի պսակը, բայց շատ աչքի էր զարկում իր գեղեցկութեամբ. Նրա վրա փորված էր այսպէս. «Անզուգական Թագաւորին Լազարեան Ճեմարանից»։

—

Մեզ գրում են Սաղիկեանից և Նախիջևանից. «Հանգանակութեան գործը այստեղ բաւական առաջ է գնում, թէև հարուստ էր և աւելի էլ առաջ կը գնար. Մինչև այսօր հաւաքվել է մօտ չորս հազար րուբլի. Լաւ կը լինէր որ այդ գումարը, ինչպես որոշված էր, հէնց այժմ բաժանել, կէս երկր ժամ և փոքր առ փոքր ուղարկել կէս, այս հարկն է, այժմեան 60% Հայաստանի աւերված գաւառին. 20% Միացեալ ընկերութեան, իսկ մնացած 2% պահէին առ այժմ. Բայց տեսնես որ մեռնամեռգալի անգամներից միայն մի մասը չքէում է հանգանակութեան ժամանակով և առաջադրութիւններ է հաւաքում. Հասարակ հարկաւ է առել, որ շատ աւելի կը ժողովվէր, եթէ բոլոր անգամները միասին շրջէին, միասին գործէին, գա բաւ. ազգասիրութեան կանխենար հայ հասարակութեան վրա. Եւ արդ հետև հանգանակութիւնը դեռ պէտք է շարունակվի, կը յուսանք, որ գործը մէկի վրա չի մնայ, այլ կը բաժանվի մեռնամեռգալի միւս անգամների մէջ, նոյն իսկ հանգանակութեան աջողութեան համար։»

—

ՍԱԼԻԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Նորերումս Սալիանում մի հայի ծննդեան ձայքի թևում մէկը երկու գլխանի աչխարհն է եկել, իսկ մարտի 25-ին մի կով ծնեց մի էգ հորթ գարնեայ երկու գլխանի. Հորթի խոյադանչիւր գլխոյը ունի իր առանձին բերանը, երկու երկու ականջներ և երկու երկու աչքեր. Բնութեան թիւրիմացութեանս րեկ է կռխատուող ծնունդ առանց հորթին և որնուոր կերպով կերակրել նրան»։

—

Ահա եամ որ է որ շարունակ անձրևներ են գալիս Թիֆլիսում եղանակը բաւական ցուրտ։

—

Մեզ գրում են ՆՈՒԽԻՑ որ Թիֆլիսի գաւառական արդեան վճռով արդարացրած Ալեքսանդր Անդրէյով Նուխի վերադառնալով մեծ պատւով ընդունվեցաւ Նուխու մէջ հայ հասարակութեան կողմից. Մօտ 100 ձիաւոր նրա առաջը գնացին, քաղաքը մտնելու ժամանակ. Նոյնպէս մեզ գրում են որ փոխեց Բէկմիրզէեանին հրաժարեցրած է իր պաշտօնից։

—

Մի պարոն հաղորդում է մեզ հետեւեալ լուրը, որ թողնում ենք նրա պատասխանատուութեան. «Նորերումս Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցում, պ. տեսչի կարգադրութեամբ դպրոցի բարձր դասարանների աշակերտները կենեցին մի մի ձեռագիր շաբաթաթերթ, որոնց մէջ ներդրվում են աշակերտների վրա կազմերը, երկի պըրայոջնելու համար. Չորրորդ դասարան շաբաթաթերթը կրում է «Ցայգալ» անունը, իսկ հինգերորդ դասարան «Աէր և Միութիւն» անունը. Ցենզորը պ. Նաւասարդեանն է.»

—

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Ղարաքիլիսայից փառաւոր կերպով հաղորդում են հայոց լրագիրներին որ ունեն չինած մի փոքրիկ թատրոնական բեմ. Ահա կը ներկայացնեն բնշ բան է այդ բեմը. Դա դպրոցի ուսուցչական անենակի մի ծայրում, 4 քայլ երկարութեամբ, 2 քայլ լայնութեամբ մի տախտակեայ բարձրութիւն, որին աւելի հարկի է առել մի փոքր բեմ մեծ մահճակալ կամ տախտա. Չըմինելու անկյան էլ բեմից շատ հեռու մի դասատունն է, որտեղից հագնված դերասանները դուրս են գալիս բազար, ցնծերը արդիւնքով, լուսամուտից մանում են բեմ և այնտեղից դուրս գալիս. Անգամ են էլ խաղացանք 5 հոգի կանգ.»

—

Մեզ գրում են Հառնեայից. «Ալպանեայ հայոց գիւղը բաղկացած է 200 գերդաստանից և 2000-ից աւելի հայ անձանցից. Բնակիչները աշխատասէր և առևտրին բաւական ընդունակ ժողովուրդ են, բայց բարոյապես փչացած են. Առաջ տիրում է խորին տգիտութիւն, բայցի արանից գիւղական հասարակութեան հոգևորականով կռւում են ազգի և եկեղեցու վրայ. Ահա տարաձայնութիւնները էլ պատճառում են մեզ մեծ, բայց այդ բոլորի վրա ուշադրութիւն դարձնող չը կայ. Մեր միակ մխիթարութիւնը Թիֆլիսի հոգևորական Թաչյանութեամբ մեզ մօտ նորբացած կենենած շաբաթարանն է. Բայց այդ հիմնարկութեանն էլ սպառնում է, փող քրտինքը չհայ մի քանի հոգու անհոգանքի. Գիւղը քաղաքաքին զուրկ է ուսուցից.»

—

Հովհաննէս գիւղից մեզ հաղորդում են որ գիւղի վանքի վանահայր Ցոփկէց վարդապետ Խորացեանցի ձեռքով նոր հիմնված դպրոցը լաւ դրութեան մէջ է. Աշակերտները առողջ և զուարթ են, և մաքուր հագնված. Դպրոցի շինութիւնն էլ վայելուչ է և յարմարաւոր մի գիւղական դպրոցի համար. Թոփանկեր անկասկած է որ այս տարի Լոռու առողջ դաւառում միակները թաքց չեն և ցանքերը խոստանում են առատ հունձք.

—

ՇՈՒՇԻՑ մեզ գրում են. «Շուշայի հայ բնակիչները ապրելով զրկած հշնանրի և թուրքերի հետ խառն, բոլորովին անզարգացեալ են. Ապացուցելու նրանց բարեգործական նպատակով մի թերթ առաջարկելու, անպաստառ պատասխան կը լսեք «Համաճ, մենք էլ ասեան ենք, ով է մեզ մի կարդ հայ տալ». կամ շատ շատ գոյացյեցին կը առաջարկեն այդ առանց թերթի վրա 20 կամ 50 կոպէկ, ինչքան էլ հարուստ լինի նա. Շուշայի բնակիչը երկու բանի մէջ միայն զարգացած է՝ նա գիտէ թուղթ խաղալ և խմել. Անցեալ տարի այսօրի թուղթ խաղացողները վճռեցին թուղթ խաղալուց զրկված արգելելից մի յայտնի տակով յետ զցել բարեգործական նպատակով, բայց երբ որ բաւական փող հաւաքվեցաւ, գործը հասարակական դառնալ, գնացին բաղարից դուրս և այդ հաւաքած փողով լաւ քէֆ արեցին. Ինչ հարկաւ է սպասել այդ տեսակ հասարակութիւնից. Մենք շատ անգամ ժողովում ենք երբ կարդում ենք այլ և այլ յօդուածագիրների մեղքը, թէ հայերին, որոնք խառն ապրում են ուրիշ ցեղերի հետ, վիճակված է կորցնելու ներգործութիւն ունենալ այդ ցեղերի վրա. Ահա ուրեմն Շուշայի, Թիֆլիսի, Երևանի, Շամախու և այլ տեղերի հասարակական փչացած և անտարբերականացած հայերը պէտք է կորցրնեն և բարոյականապես ներգործութիւն ունենան թուրքերի, վրացիների, հշնանրի, թուրքերի վրա.»

—

Ապրիլի 2-ին լոյս տեսաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ռուսաց լեզուով հրատարակվող նոր իրաւաբանական շաբաթաթերթ առաջին համարը «Юридическое Обозрѣніе» վերնագրով. Հրատարակիչը պ. Զիլենկին է, իսկ խմբագիրը պ. Սոմփանովն է. Շաբաթաթերթի տարեկան գինն է 10 րուբլ.

—

«Новое Время» լրագիրը լսել է որ Ս. Պետերբուրգի Մարիան գաւթի վրա շինված բարոյանները հրամայված է անգամփոխել Աղեքսանդր առոյան հրապարակ. Նոյն լրագիրը հասոնատ աղբիւրներից լսել է որ Զաւակից յետոյ Թալյ կը տրվին մահւսար գուաբանութիւններ.

—

Մարտի 1-ի եղեռնագործութեան գառը ազդեցել է Ս. Պետերբուրգում ձեզի պաշտօնութեան դառնամտով եւրոպական առա հատ լրագիրների ներկայացուցիչների թայլ է տուած ներկայ գտնվել դատարանի դահլիճում, իսկ ռուս լրագիրներից միայն հինգ հոգու, այն է՝ «Правит. Вѣстн.», «Новое Время», «Моск. Вѣд.», «Голосъ» և «Порядокъ» լրագիրները ունեն գտնվելում իրանց ներկայացուցիչները. Բոլոր լրագիրներից «Новое Время» ամենամանրամասն կերպով տպում է իր թերթի մէջ դատի հաշիւը.

—

Դատն և հինգ հոգուց բաղկացած Ս. Պետերբուրգի քաղաքական խորհուրդը ընտրելու ժամանակ մի քանի ընտրողները ասելը կանապ լինելով, այդպիսով առաջին անգամ կանապը էլ ընտրական ձայնի իրաւունքը ստացան Ռուսաստանում. Բայց «Порядокъ» լրագիրը պատմում է որ մի քանի ընտրողներում կանայք չը գիտենալով թէ ինչ նպատակով է ներկայանում պաշտօնի, տառերի երկիւղի մէջ էին. Ընտրողներից մինում, երբ պաշտօնեան կանչեցի անգամների հետ ձայն 1-ին գիշերվայ ներկայացան, բնակարանի տէր մի կին, կարծելով որ նրան պէտք է կալանաւորեն, սկսեց աղաղակել «ես ուրիշ բանի մէջ մեղաւոր չեմ և վաղից ուշացած բնիուականէնեան սկսեց ուշքի բերել ընտրող ամիսներից.

—

Մոսկովսկերների լրագիրները դրած լսեր հաղորդում են որ կառավարութիւնը գինեվաճառութեան ամենամեծ խնայողութիւններ անել պետական բիւջէթի մէջ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԻԱ

—

Լրագիրներին գրում են Զւարեմեյիայից, նաւելայը մարտի 15-ից. Իտալական ծովային մինիստր Ակտոնի գեղծումների քննութիւնը, որ խոստացած պէտք է աւրիվ տար խորհրդան պատգամաւորների ժողովին ուղղաթիւն յայտնել կայսերի մինիստրութեանը, յետաձգված է մինչև ծովային մինիստրի բիւջէթի քննութեան օրերը. Այդ գործի ուշադրութ պատճառը այն է, որ ամենք անհամբերութեամբ սպասում են ընտրողական նոր օրէնքների քննութեան օրերին. Պատգամաւորների ժողովի մեծամասնութիւնը հաւանեցել է, որ ընտրողական իրավասութիւնը ամենական չափերից բարձր է և որ այնու ամենայնիւ, ինչպէս ասում է «Reforma» լրագիրը, կայսերի մինիստրութիւնը առանց այդ էլ շատ կըներ. Բոլոր ուղղութիւնների և կուսակցութիւնների լրագիրները գոհունակում են այժմեան կառավարութեամբ և միայն հակառակնական „Diritto“ և „Italie“ լրագիրները յայտում են և ցոյց են տալիս, երբ թէ առնեն բան լաւ է կատարված։

Նորերումս Ցուրինի մէջ պրոկուրորական իշխանութիւնը կալանաւորեց մի բրոշիւր, որ գտնում էր ներկլերիների վերջին յանցանքները։ Բացի այդ Նէապոլի մէջ բռնված է „Աւստրեան Սոցիալիզմը“ լրագրի համարը Գարիբալդիից Ֆերիս գրած գրված մի նամակով, որի մէջ ասված է, թէ „քաղաքական մարդասպանները ժողովրդի Ճշմարիտ բարեկամներ են“. Նշանաւոր է, որ Գարիբալդին նամակը առաջ տպեցցաւ Վիէննայի «Vaterland» լրագրի մէջ և այնտեղից արտատպվեցաւ իտալական բոլոր լրագիրների մէջ մի յանկությամբ, թէ երեք նամակը կեղծ է և միայն „Աւստրեան Սոցիալիզմը“ լրագիրը ուղիղ նկատութիւն չէր արել. Անշուշտութեան արժանի է որոշակական մամուլի դրութիւնը Իտալիայի մէջ. Անհամար այնտեղ յայտնաւորվում են այնպիսի հրատարակութիւններ, որոնք շատից դուրս բացարձակ վերաբերում են հասարակական բարոյականութիւնը. Իտալիայի մէջ ի բաղման տարի մեծ քանակութեամբ սոցիալական թերթեր են լոյս տեսնում, բայց ոչ մի նրանց վրա ուշադրութիւն չէ դարձնում. Պրոկուրորական իշխանութիւնը ծաղրել է վերաբերվում այդպիսի հրատարակութիւններին, որոնք մի քանի համարներից յետոյ դադարում են. Կառավարը պրեֆեկտի հրաւով վերջին 3—4 տարիների ընթացքում մօտ 100 այդպիսի թերթեր են հրատարակվել և դադարել գոյութիւն առանց կառավարութեան միջամտութեան. Նրանցից մի քանիսը մինչև անգամ փորձել են կռվիլ թաւակալ ազգին, կամ խորհր թէ՝ թէ վրա հրատարակել, բայց այնու ամենայնիւ չէին աջողվել. Միայն Միլանի մէջ հրատարակվող „Pleb“ լրագիրը 17 տարի գոյութիւն ունի և այն էլ յայտնի չէ, թէ այդ լրագիրը ինչի համար է սոցիալական անուանվում, եթէ նա պահանջում է հակերի փոքրացնելը, ընդհանուր քուէարկութեան իրաւունքը (մինչև անգամ կանանց համար), այդ բաներն ձգտում են իտալական միւս լրագիրներն էլ. Թէպէտ շատերը ասում են, որ Իտալիայի մէջ սոցիալիզմ և կոմունիզմի մեծ աջողութիւն են գտնում, որ Իտալիան քաղաքական ազատութիւնների հայրենիքն է, որ այնտեղ շատով լարոց է սոցիալական յեղափոխութեան ա-